

Voorwoord

"Die Geschichte der Wandkarte ist bis jetzt ganz stiefmütterlich behandelt worden."
M. Eckert, 'Die Kartenwissenschaft' (1921, [1]).

Schoolwandkaarten zijn de ondergeschoven kindjes van de Nederlandse kaartenfamilie. Hoe anders te verklaren dat over zo'n bekend onderdeel van de Nederlandse (school)cultuur vrijwel niets is gepubliceerd. En hoe is anders te begrijpen dat deze muurbloempjes, die voor de kartografische kijk op de wereld van veel mensen bepalend zijn geweest, slechts sporadisch aangetroffen worden in openbare collecties. Maar wat is de reden van deze verwaarlozing? Hebben de Nederlandse schoolwandkaarten het misschien aan zichzelf te danken? Toegegeven, ze zijn meestal niet gedetailleerd en niet zeer oud, bevatten weinig versieringen en opsmuk en doen in hun calvinistische soberheid soms denken aan het personage de 'Zwarte Zwadderneel' in de Bommelverhalen van Marten Toonder. Smaken verschillen natuurlijk, maar schrijver dezes zou het niet terecht vinden als dit de reden zou zijn voor de verwaarlozing. Want juist het weglaten van details en versieringen maakt de 19de- en vooral de 20ste-eeuwse schoolwandkaart zo bruikbaar en duidelijk, en daarom zo aantrekkelijk: "De grootste duidelijkheid was voor mij altijd de grootste schoonheid" (Lessing). En schreef A.J. Karssen in het Kartografisch Tijdschrift [2] niet: "Verder is het bovenal mijn overtuiging, en niet alleen de mijne, dat wanneer de kaart als geheel voldoet aan genoemde criteria van snelle en duidelijke informatie-overdracht, de kaart onverbiddelijk voldoet aan esthetische eisen van schoonheid."

We hebben met het boek 'De wereld tussen twee stokken' al geprobeerd de ondergeschoven schoolwandkaarten aandacht te geven, maar doen er nu nog een schepje bovenop met deze bibliografie van Nederlandse schoolwandkaarten. Gezien het bovenstaande zal het geen verwondering wekken dat getracht is de kaartenbibliografie in te delen in de geest van de Nederlandse schoolwandkaart: duidelijk, simpel en nuttig. Met links een afbeelding van de beschreven kaart voor een direct sprekende eerste indruk, en rechts daarvan de belangrijkste kaartgegevens. Voor kaarten die niet aangekocht of in openbare collecties gevonden konden worden, moest die eerste indruk echter achterwege blijven, en zijn de kaartgegevens niet volledig. Dankzij de welwillende medewerking van Lida Ruitinga (Bibliotheek Vrije Universiteit, Amsterdam), Martijn Storms (Bibliotheek Universiteit Leiden) en Jan Werner (Bibliotheek Universiteit van Amsterdam) kon echter het aantal afbeeldingen van schoolwandkaarten in deze bibliografie met circa 10 % worden verhoogd. Ik ben hen daarvoor zeer erkentelijk. Voor aanvullingen en verbeteringen, die ondanks alle betrachte zorgvuldigheid, helaas nodig zullen blijken te zijn, houd ik me zeer aanbevolen. In de digitale versie van deze bibliografie op de website www.wereldaandewand.nl kunnen deze direct worden verwerkt.

En laat nu de bibliografie, zoals een schoolwandkaart dat ook doet, maar voor zichzelf spreken.